

МАТИЦА СРПСКА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

МАТИЦА SRPSKA
DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES

МАТИЦА SRPSKA
SOCIAL SCIENCES QUARTERLY

Покренут 1950. године
До 10. свеске (1955) под називом *Научни зборник*, серија друштвених наука,
од 11. свеске (1956) – *Зборник за друштвене науке*, а од 76. свеске (1984)
под данашњим називом

ГЛАВНИ УРЕДНИЦИ

Др Милош Јовановић (1950) • Живојин Бошков (1951–1952) • Рајко Николић (1953–1965) •
Академик Славко Гавриловић (1966–1969) • Др Александар Магарашевић (1970–1973) •
Др Младен Стојанов (1974–1999) • Др Милован Митровић (2000–2004) •
Академик Часлав Оцић (2005–2016) • Др Рајко Буквић (2017–)

САВЕТ

Председник Савета
Академик Часлав Оцић (Београд)
Чланови Савета

Проф. др Рајко Буквић (Београд) • Проф. др Масајуки Ивата (Токио, Јапан) •
Проф. др Александар Јокић (Портланд, САД) • Проф. др Љубомирка Кркљуш (Нови Сад) •
Проф. др Питер Радан (Сиднеј, Аустралија) • Проф. др Богољуб Шијаковић (Београд)

162
(2/2017)

Уредници

Проф. др Бошко БОЈОВИЋ (Париз, Француска) • Проф. др Милан БРДАР (Београд) •
Проф. др Рајко БУКВИЋ (Београд) • Проф. др Костас ДУЗИНАС (Лондон, Велика Британија;
Атина, Грчка) • Проф. др Бранислав БУРЂЕВ (Нови Сад) • Др Миша БУРКОВИЋ (Београд) •
Проф. др Владимир Јаковљевич ЗАХАРОВ (Нижњи Новгород, Русија) •
Проф. др Ђорђе ИГЊАТОВИЋ (Београд) • Проф. др Милош КОВИЋ (Београд) •
Академик Милица КОСТИЋ (Подгорица, Црна Гора) • Проф. др Митко КОТОВЧЕВСКИ
(Скопље, Македонија) • Проф. др Милош МАРЈАНОВИЋ (Нови Сад) • Проф. др Милован
МИТРОВИЋ (Београд) • Др Драго ЊЕГОВАН (Нови Сад) • Др Александра ПАВИЋЕВИЋ
(Београд) • Проф. др Драган ПРОЛЕ (Нови Сад) • Проф. др Миломир СТЕПИЋ (Београд) •
Проф. др ХУАНГ Пинг (Пекинг, Кина) • Проф. др Срђан ШЉУКИЋ (Нови Сад)

Секретар уредништва
Владимир М. НИКОЛИЋ

Главни и одговорни уредник
Проф. др Рајко БУКВИЋ

ЗБОРНИК

МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

162
(2/2017)

НОВИ САД
2017

ДРОВЊАК А НЕ ДРОБЊАК – ВИДЉИВ ПРИМЕР ИСКРИВЉИВАЊА ТОПОНИМА СА СРПСКОМ ЈЕЗИЧКОМ ОСНОВОМ

МИРЧЕТА ВЕМИЋ

Географски институт „Јован Цвијић”, САНУ
Ђуре Јакшића 9, Београд, Србија
mvemic@eunet.rs

САЖЕТАК: У раду се, на једном изразитом примеру искривљавања имена једног познатог географског предела *ДРОВЊАК* на Дурмитору (Стара Херцеговина – данас Црна Гора) у *ДРОБЊАК*, разматра дуготрајни процес мењања топонима са српском језичком осномом, под западним, латинским, католичким, културним утицајем, а посебно у последњих 100 година са успостављањем српскохрватске језичке заједнице.

Овде је старословенско (српско) географско име *Дровњак*, које потиче од речи *дрво* (дрѣво), узето као грчки витацизам и промењено у бетацизам *Дробњак*. Замењена је фонема „в” (вита) фонемом „б” (бета). Исто као у случају имена Византија у Бизантија, Вавилон у Бабилон, (Аравија) Аравијско море у (Арабија) Арабијско море итд. У раду су наведени и други примери процеса искривљавања топонима промененом фонема „н” у „н” (Тушиња у Тушина, Петњица у Петница) или „љ” у „л” (Пљевља у Плевља) итд. Нису поштоване ни јасне правописне норме заједничког стандардног језика које су захтевале писања топонима у онаквом облику какав је у употреби у локалном говору.

Рад може да послужи као подстицај за слична истраживања на територијама где сада живе или где су већински живели Срби, како би се такви конкретни искривљени топоними могли вратити у изворни облик, у поступку нове стандардизације географских имена коју води државна Комисија за стандардизацију географских имена Србије.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: географска имена, топоними, локални говор, Дровњак, Дробњак, витацизам, бетацизам

Географско име (топоним) *Дровњак* или *Дровњаци* које се односи на територију познатог историјског племена Дровњаци, живело је, а и данас се може чути, у говору становништва на Дурмитору (у Старој Херцеговини, данашњој Црној Гори), док се одавно у службеној употреби, у књижевној и научној литератури, као и речницима, користи име „Дробњак” или

„Дробњаџи”. Разлика је видљива у једном слову „в” или „б”, што мења етимологију и значење овог топонима. По својој суштини ради се о географском имену првог реда, хорониму (имену за предео, просторну целину), односно макро хорониму, јер се односи на већи простор па је самим тим и од ширег друштвеног значаја. У научној литератури, преко 100 година разматрано је питање настанка и значења овог топонима, али се расправа вртела само око имена са словом „б”, „Дробњак”, јер је предност дата његовом помињању у историјским изворима, највише у писаним документима из Дубровачког и Которског архива, на које су се истраживачи примарно ослањали. Имена „Дробњак” и „Дробњаџи” стоје у Вуковом, Даничићевом као и свим савременим речницима српског језика.

Поједини аутори, а најпре Остојић [1996], разматрали су и „искривљена имена” „Дромњак, Дромињак и Дромјаџи и сл.” која су такође преузета из неких историјских извора. Међутим, занимљиво је да ниједан аутор до сада није пошао у разматрању или бар поменуо име овог предела из народног говора *Дровњак* или *Дровњаџи*, иако је већина њих пореклом из тог краја, и ту реч морали су чути приликом прикупљања грађе на терену, јер је она у народном говору до сада сачуван једини облик имена. Поред тога, ово име може да се пронађе у књижевности, као нпр. у неким народним песмама забележеним из овога краја. Али језичка правописна норма, која је постојала и још увек важи у стандардном језику, а која предвиђа писање облика какав је у употреби у народу ове области, није испоштована у случају писања овог топонима, а да јесте овај проблем не би до сада остао отворен.

Географско име *Дровњак* настало је од старословенске речи „дрѣво” (*дрво*) а не од речи „дроб” (стомак) како је протумачен један од искривљених облика овог топонима (*Дробњак*), нити од геолошког значења речи „дробњак” (сивац, врста крупног пешчара), као ни и од грчке речи „дромос” (друм или пут) повезано с обликом имена „Дромњак” о чему се расправљало више од једног века. То је лако доказати, јер се ради о шумовитом пределу, пределу богатом дрветом, што је био један од тражених услова за време насељавања Старих Словена на ову територију. Сама реч *дровњак* је у језичком творбеном смислу настала исто као реч *џравњак*, *шљивњак* или *којривњак*.

До искривљивања овог топонима дошло је због старог и дуготрајног латинског културног утицаја на изговор и писање ове речи, које је остало забележено у страним историјским изворима, а одатле пренето у нашу књижевну и научну литературу и савремену службену употребу језика чиме је изворно име потиснуто и готово нестало. Ово је видљив пример искривљивања топонима у том крају и окружењу као и на ширем, старом и садашњем српском говорном подручју.

ПРЕТХОДНА ИСТРАЖИВАЊА

У домаћој географској и етнографској литератури за овај предео може се издвојити неколико тематски везаних монографија, које чак у наслову садрже наведени топоним, а то су: Светозар Томић (1902): *Дробњак: анипро-*

йозеографска исийиивања; Андрија Лубурић (1930): *Дробњаци йлеме у Херцеговини*. *Порекло, йрошлосй и ейничка улога у нашем народу*; Ђорђије М. Остојић (1996): *Дробњак, народни живоий и обичаји*; Стојан Караџић и Вук Шибалић (1997): *Дробњак, йородище у Дробњаку и њихово йоријекло*; Ђорђије М. Остојић (2000): *Дробњак, йлеменски живоий и йтрадиција*; и Ђорђије М. Остојић (2003): *Тойонимија Дробњака*; и сл. У већини њих је анализиран настанак овог топонима и сваки од аутора обратио је пажњу на тумачења претходних, у извесној мери их поправљао, допуњавао или критиковао, али ниједан до краја није успео да расветли проблем који је и даље остао нерешен.

Највећи утицај на тумачење настанка имена *Дровњак* (*Дробњак*) имао је наведени рад С. Томића [1902] који је урадио „Према ’Упуствима за проучавање села у српским земљама’ од Др. Ј. Цвијића...” Он није посебно забележио како је становништво изговарало име свог племена или племенске територије, него је одмах изнео да „у народу постоји једна прича како је племе добило име” из које се види да је по „дробу погинулог паше, који је закопан у племену, оно ... добило име ’Дробњак’”. Међутим, одмах је нагласио да се „ово народно предање не слаже са историјским изворима” и позвао се на Константина Јиречека¹ [1923] који је „претресајући по дубровачкој архиви, нашао у канцеларским књигама из године 1392. до 1436. много уговора с поносиоцима, највише Дробњацима, који су на коњима возили стоку дубровачку путем Дубровник – Брсково у Србију”. Он је закључио да је име које се налази у изворима старије од времена за које га народно предање везује, и додао врло вероватну претпоставку да је „народ можда неко предање из ранијих времена пренео у турско доба, као што то има обичај чешће да чини”.

По истој методологији и настављачи истраживања о настанку имена *Дровњак* (*Дробњак*) највише су обратили пажњу на приче, легенде, народна предања, о племенском прваку који је „разбучио дроб” вођи непријатељске војске. У том правцу, веома детаљну анализу изложио је Андрија Лубурић² [1930] истичући да постоје више таквих предања а он је издвојио два карактеристична: једно, које је типично за турско време а друго пре њихове владавине: „А данашње име су добили по томе што је њихов војвода Лапац Косовчић разбучио дроб сину кричког војводе

¹ У *Исийорија Срба*, књ. 3, стр 56 Јиречек помиње Дровњак (Дробњак) у контексту поткиивања староседеоца, племена Крича, у пределу Језера на обронцима Дурмитора, на следећи начин: „С помоћу градива дубровачког архива у стању смо да контролишемо поменуту причу. „Micien Clarcich, Vlachus de Drobgnach” обавезао се, 12. авг. 1390, у Дубровнику Јакову Гундулићу и Прибилу Мирковићу спатару „pro uno equo, qui fuit furatus in Jesera” Прибилу и његову другу (socius) Павлу, те је положио 12 перпера. 21. авг. 1433 поднесена је тужба да је неки Влах Drobgnach украо неком Дубровчанину „in Jeseregh” три шкопца (castratos); 19. авг. 1454 забележено је, опет, како су Дробњаци „a Jesera” украли неку свиту (panni) 7. Дробњаци су, дакле, седели већ 1390–1454 у Језерима”. (7 Div. Rag. 1390. Liber lamentationum de foris 1433. Lamenta de foris 1454 лист 48. Дубровачки архив).

² Лубурић је своју књигу *Дробњаци йлеме у Херцеговини* посветио „своме учитељу и добротвору, великом научнику, Д-ру Јовану Цвијићу, пореклом Дробњаку, за побожну успомену”, који му је најавио али није успео да прегледа књигу „пошто би јој претходно додао многе необјављене податке и своја лична испитивања о Дробњаку” јер га је смрт претекла.

Калокe код Чесме у Буковичкој Гори, када је овај ишао у тазбину у Дробњак” због чега су их околна племена из „поруге” прозвали Дробњацима. На тај начин Лубурић је потврдио Томићеву претпоставку да постоји старије предање које је касније могло да се пренесе у турско доба.

Међутим, и Лубурић [1930] је слично као Томић, ово друго предање повезао са једним историјским извором, документом из Которског архива (Div. Sanc. II fol 64) у којем се налази како наводи „најстарији помен имена Дробњак”. У том документу стоји: „да су се 3 децембра 1285 године обавезали платити десет перпера Јовану Пиченегу Власи: Братиња Дробњак, Бранислав Његомиров и син му Добросав, Радомир брат попов, Боривоје Видаковић, Мирослав Глеђанин, Владо Пипер и Радомир Видаковић”. На тај начин он је показао могућност да се догађај из овог предања десио много раније, чак пре него што је име *Дровњак* (*Дробњак*) поменуто у документу из овог архива, а то је опет око 100 година пре у односу на помињање Дровњака у документима из Дубровачког архива које је пронашао Јиречек. При том је Лубурић [1930] свестан да својим налазом није сигурно доказао да име племена потиче од народног предања, већ је само тачније померио старосну границу помињања имена, јер се одмах иза тога јасно оградао и личним ставом: „А у мени познатим изворима ова територија се назива Дробњаком први пут 1500 год. и то у извештају Марина Санудија. Тамо се каже, да предео Дробњак, који је раније био у Херцеговој држави, броји 1500 кућа и да је његов војвода син Радосина Јунца”. Поред наведеног Лубурић [1930] је изнео и податак да „у нашим покрајинама” постоји више места с именом Дробњак и навео таква четири места, која се налазе у Рађевини (Западна Србија), у Општини Ђенерал Јанковић (Косово и Метохија), код Босанске Крупе (Босанска Крајина) и у Зупцима (Херцеговина). Сматра да су исељеници из овог племена понели са собом и његово име које су давали местима нових насеобина, као и да су многе породице промениле своје презиме у презиме Дробњак, Дробњаковић и сл.

И Ђорђије Остојић [1996], после више од пола века, поново је разматрао „порекло” овог топонима, наводећи све што је претходно о томе написано, а посебно Томића и Лубурића. У настојању да дâ своје ново тумачење, закључио је: „поријекло имена мора се тражити призивајући етимологију те ријечи”. Али као и претходници, он је узео у обзир само облик имена *Дробњак* које је записано у поменутиим историјским изворима, и додао му нека слична, позвавши се на Јиречека, да „постоје записи гдје се користе и искривљена имена као што су Дромњак, Дромињак, Дромјаци и сл.” Али и та „искривљена имена” Остојић је такође узео из писаних извора, а да ниједно од свих наведених имена није унео с терена, из окружења, које је обрађивао. Поред тога није обратио пажњу на име *Дровњак* из народног говора, нити на разлику у словима „в” и „б”, иако је тамо рођен и дуго службовао у том крају. Међутим, Остојић [1996] је из значења свих тих искривљених имена изнео став да је „рођено тумачење да су поједини називи постали од грчких ријечи, што се доводи у везу са именом Дробњак”, и „тако се тумачи да је име ’дромњак’ изведено од грчке речи ’дромос’, која означава пут који се у нашем рјечнику често употребљава као друм

'широк друм', 'стоји на друму', 'подигао кућу на друму' и сл." а да управо „кроз племе Дробњак води пут који је наслеђен од старог римског пута ... Дробњак означава простор око друма (пута), или Дробњаци људи који живе око пута”.

На тај начин он је направио отклон у односу на тумачења Томића и Лубурића и изразио сумњу да су становници овог племена „по просутом дробу названи 'дробњаци', 'дромњаци' а временом су и званично назвали племе Дробњак”, јер та „легенда” је, како каже, „недостojна дробњачком јунаштву”, које је иначе историјски шире познато³ и осведочено. Поред наведене хипотезе о „друму” као корену речи и као географској одредници овог топонима, Остојић [1996] је изнео још једну хипотезу, за коју је узео геолошко значење речи *дробњак* из *Речника САНУ*, а која означава једну врсту кречњака (камена), крупног пешчара, који је „лако ломљив и дроби се у разним приликама”. С обзиром да такав терен, који се „дроби” захвата већи део ове територије, он сматра да „није искључено да се могло и тим путем доћи до назива Дробњак” као и да „ова претпоставка није ништа мање логична од оне да је грчка ријеч 'дромос' о којој је већ било ријечи”. Коначно Остојић ово питање оставља и даље отворено јер је показао да је име могло да настане „на више начина али право поријекло још није утврђено” као и да није утврђено ни то „да ли је име територије изведено из имена његовог становништва или је становништво добило име по простору”.

Аутори још једне обимне монографије на тему испитивања порекла становништва овог племена, Карацић и Шибалић [1997] такође су расправљали о настанку или значењу његовог имена. Они су изнели претходна тумачења, где су посебно похвалили⁴ „књигу” Ђ. Остојића, и на сличан начин, имперсонално, као и Остојић [1997] изнели и свој став да: „има и мишљења да појам и име Дробњак потиче од грчке речи 'дромос' која значи пут”, чиме су се сложили са Остојићевом претпоставком.

Име племена и топоним *Дробњак* (са **б**) налази се и у свим речницима српског језика: *Српском рјечнику* Вука Стефановића Карацића; *Рјечнику из књижевних сџарина српских* од Ђуре Даничића; затим *Речнику САНУ* као и другим савременим речницима који су потекли из Вуковог речника. Нико од претходних аутора, у својим радовима, ту чињеницу није наводио нити је коментарисао речнике као изворе, највероватније због тога што се тај облик (са **б**) и пре њих био значајно проширио ван локалног говорног подручја. Такође је познато и да је Вук Стефановић Карацић са поносом истицао своје порекло из овог племена, али он никада, није био у постојбини својих предака, у Дробњаку (тада у Старој Херцеговини), што је и сџам забележио, те никада није могао да чује изворну реч његовог имена⁵.

³ У *Српском рјечнику* Вука Стефановића Карацића стоји: Дробњаци су безумни јунаци.

⁴ Истакли су да је његова књига „први примјер озбиљног истраживачког рада с темом о Дробњаку ... незаобилазно штиво за сваког ко се у научном и истраживачком раду бави питањима Дробњака, његових људи, историје, живота и обичаја”.

⁵ „Откако сам почео купити наше народности, једнако сам жељео да обиђем ове југо-источне крајеве народа нашега, и Босну и Херцеговину, али се до данас никако не даде, и по свој прилици ћу ову жељу однијети са собом на они свијет” [Карацић 1849].

ТОПОНИМ ДРОВЊАК ИЛИ ДРОВЊАЦИ У НАРОДНОМ ГОВОРУ

Али на Дурмитору и његовом ближем окружењу у народном говору још увек нису изгубљена географска имена *Дровњак* и *Дровњаци*⁶ (са **в**). Аутор овог рада их је чуо још као дете у родном крају од својих родитеља и мештана, а понекад их и сада чује од старијих људи⁷. Међутим, парадоксално, са школовањем и иселавањем становништва из овог краја ова имена као и све изведенице из њих, полако нестају и из говора. Кроз опште, све шире образовање, посебно у 20. веку, постепено су прихваћена другачија, наоко слична, имена *Дробњак* и *Дробњаци* (са **б**), јер су као таква ушла у стандардни (књижевни и научни) српскохрватски језик, који је био службени језик претходних и садашњих југословенских држава на Балкану. Иако је у *Правопису српскохрватског књижевног језика* [1960] установљено правило писања топонима „у онаквом облику какав је у употреби у народу дотичног краја” из чега произлази да је локални говор од пресудног значаја за писање географских имена, ова правописна норма није поштована у случају имена *Дровњак* и *Дровњаци* (са **в**), изгледа највише под утицајем научног ауторитета Светозара Томића и Андрије Лубурића као Цвијићевих следбеника. Они су ова имена некритички преузели из докумената Дубровачког и Которског архива, а да при томе облике какви постоје у употреби у народу нису ни разматрали, иако су били на том терену и у прилици да их чују.

Како то сада контроверзно изгледа може да се види на примеру објављивања једне народне песме⁸ из дурмиторског краја у два броја *Гласника Етнографског музеја* из Београда, чији је уредник тада био др Боривоје М. Дробњаковић. Наиме, у књ. 11 и 12, Новица Шаулић [1936; 1937] објавио је две верзије једне епске песме: „Смрт Смаилаге Ченгића”, са својим мањим приказима, узете од два локална казивача⁹. У првој верзији песме, са поднасловом „Народна песма са терена погибије Смаилагине, из Дробњака”, која има 999 стихова, топоним *Дровњак* (са **в**), етноним *Дровњаци* (са **в**) и присвојни придев *дровњачки* помиње се 48 пута, а у другој песми с 476 стиха помиње се 43 пута¹⁰, управо онако како се у то време говорило у народу овога краја. Контроверза се састоји у томе да су у часописима,

⁶ Оба ова имена се употребљавају и као топоними и као етноними.

⁷ Неки од тих људи су: Драгољуб В. Вуковић из Добрих Села, Јован Р. Шушић из Доње Буковице, Живорад А. Церовић из Тушиње, Тодор Касалица из Комарнице, Драго Булатовић из Тимара итд.

⁸ Таквих и сличних епских песама још се може пронаћи, како у литератури тако и усменом казивању, како у оно време тако и данас. Многи појединачни стихови из тих песама данас слове и као својеврсне сентенције, узречице, у непосредној комуникацији људи, као нпр.: „Није Дровњак згазило вријеме, Дровњаци су устаничко племе”.

⁹ Казивачи песама били су: Мирко Срдановића из Косорића; и Радован Обрадовић из Јунча Дола, коју је чуо од оца Шабана (право име Глигорije) а који је преминуо 1910. године.

¹⁰ Као нпр. А ага се шеће у Дровњаку,

И зулуме чини по Дровњаку,... или

Е се вома бојим од Дровњака,

Дровњаци су зенђили јунаци,... или

чији се уредник презивао „Дробњаковић” (са **б**), изворно објављене песме донете с терена из *Дробњака* (са **б**) у чијим стиховима стоје само облици имена *Дровњак* и *Дровњаџи* (са **в**) а не *Дробњак* и *Дробњаџи* (са **б**). Подача која тамо стоји, да је други казивач наведену песму чуо од свог оца, који је умро 1910. године, значи да је син, да би запамтио песму, могао имати најмање 10–15 година, што показује да је и Светозар Томић [1902] у то време био на терену Шаулићевих казивача и морао чути такве песме и друга казивања у којима стоје имена *Дровњак* и *Дровњаџи*, а такође, касније и Андрија Лубурић.

Из истраживања претходника сигурно се може утврдити само да ова имена датирају из времена насељавање Словена у ове крајеве, па ако коначно променимо приступ и пођемо од локалног говора, онда постаје јасно да је топоним (хороним) *Дровњак* или *Дровњаџи* настао од старословенске речи **дрѣво** (**дрво**). Како се ова реч са старим вокалом „Ѣ” (јат) чита и као *дрово* онда су се у топоним *Дровњак* могла лингвистички слити још три формацијска фактора као последица језичких навика народног говора месног становништва: *дровь* + *ьнь* + *јак* = *Дровњак* (*дровь* као хипокористик Божји дрвак, дрвце). Овај топоним (хороним) има опште значење „предео под дрветом”, „земљиште обрасло дрвећем” или „шумовити предео”. Слично су грађене и речи „травњак” са значењем „земљиште обрасло травом” или стара реч „шљивњак” за „шљивик”, „копривњак” за „место где расту коприве и много их има” итд. Поред топонима (хоронима) *Дровњак*, на овој територији постоји и низ других места с биљним именима и то највише дендронима. Тако нпр. постоје најмање два места с именом *џвозд* (село између Шавника и Никшића и један врх 1.408 м изнад села Мљетичка), а то је према *Речнику САНУ*, стара словенска реч са значењем „велика, густа, стара шума, прашума”. Поред овог топонима *џвозд*, постоји и већи број дендронима села и засеока [Остојић 2003; 2010] чије значење не би требало посебно објашњавати, а то су: Мала Црна Гора, Подгора, Надгора, Теранића Гора, Јелина Гора (гора), Шумановац, Омар, Скочки Омар, Омарићи, Чечари, Подчечарје (шума), Папратница, Папратишта (папрат), Ковраг (коров), Чајетина (чај), Борје, Боровац, Борак, Борова глава (бор), Крња Јела (јела), Клек (клека), Г. и Д. Буковица (буква), Дубровско (дуб – храст), Јаворје, Јаворак, Јаворовача (јавор), Јасен (јасен), Јасиковац, Јасике (јасика), Цер (цер), Грабовица (граб), Липова Раван (липа), Орашац (орак), Јабука, Јабуковац (јабука), Зуква (дивља јабука), Крушевице (крушка), Тепца (тепка – дивља крушка), Шљиванско (шљива),

---

„Смаилага, царев капилија,
Али чујеш, па абера немаш,
Ал’ ти, аго, нико не кажује,
Ђе се бутум Дровњак одметнуо,
Сва царева раја по Дровњаку,
На цара су пушку обрнули,...” или

Чета ми се подигнула мала
Од невоље и турског данка,
Са крајине од села Дровњака, ... итд.

Малинско (малина), варошица Шавник (шавица – врбов прут) итд. Слични дендроними постоје за рељеф и воде овога краја.

Исто тако, шире географски је познато да је предео *Дровњак* био и остао покривен „дрветом” тј. дрвећем разних врста и заједница, највише шумских заједница, што се може видети на савременим аеро- и сателитским снимцима као и на разним географским, топографским и тематским (посебно вегетацијским) картама. Објављен је и већи број биогеографских научних, стручних и популарних радова који обрађују то значајно шумско богатство. Шумовитост овог предела свакако утиче на његов изглед¹¹ због чега је и добио такво име, али је увек имао и велики економски значај за домаће становништво. Поред воде и пашњака, дрво је као заклон, материјал за градњу, огрев и др. био један од најважнијих услова за насељавање старих словенских (српских) племена на ту територију, разлога за отимање око ње са староседеоцима (племеном Кричи), као и за њихову борбу касније и с турским властима. Познато је да су Турци у походу на *Дровњак* у августу 1877. године спалили све шуме на Језерима до Ивице, како би уништили значајан заклон побуњених *Дровњака* и економски их ослабили, а те шуме се ни до данас нису обновиле.

Из претходних налаза логички произлази да је прво настало географско име предела (*Дровњак*) по којем је становништво добило име (*Дровњаци*). То се слаже с наводима претходних аутора о вишеслојном насељавању ове територије, посебно Лубурића [1930] који помиње племе Кути а затим и племе Новљани који су се организовано населили у *Дровњак*, као „група разних породица (родова) повезаних општом племенском организацијом” с војводом и кнежевима на челу, али они нису задржали своје племенско име већ су га променили и узели ново, управо од предела у који су дошли, и назвали су себе *Дровњацима*. Једино је, по племену Кути, на целој територији *Дровњака* остао један топоним *Кушња Њива*, а од племена Новљана изворно ниједан, осим по Радосину Јунцу, поменутом оцу *дровњачког* војводе, остао је топоним *Јунча До*. Лубурић (1930) је у својој монографији, све усељене породице у *Дровњак* сврстао у три групе: *Новљане*, *Усељенике* и *Ускоке*. Само је најмлађа насељеничка група задржала своје име и данас у оквиру *Дровњака* постоји ужи топоним „Ускоци”. Караџић и Шибалић [1997] су у оквиру племенске територије издвојили четири уже просторно гравитационе целине: *Дробњак*, *Језера*, *Ускоци* и *Шаранци* у којима, како су навели, станују „данашња братства”, и то: *сшаринци*, *новљани*, *усељеници* и *ускоци* а посебно су издвојили *изумрле* и *исељене породице из Дробњака*. Очигледно је да се овде, старија настала имена, *Дровњак* и *Језера* користе као предеона имена (хороними), а млађа имена *Ускоци* и *Шаранци* и као хороними и као етноними.

Тумачења постанка имена (топонима) *Дробњак* (са **б**) од речи „дроб” (стомак) која су повезана са народним предањем о јунаку који убија тира-

¹¹ Остојић [1996] на следећи начин описује један део тамошњег крајолика: „Дробњачка Језера, источно од падина Дурмитора, су зелена оаза са просторствима смрчевих, јелових и борових шума, правих и витких стабала. Садржаји вегетације Дурмитора и Језера обогаћују алпску панораму, какав изгледа Дурмитор са падинама”.

нина (освајача) распоривши његов стомак, већ су претходни аутори с разлогом довели у сумњу, с чиме се можемо сложити. Томе треба додати и најважнију чињеницу да је на ширем српском говорном подручју опште познато предање, везано за Милоша Обилића који је на такав начин усмртио турског цара Мурата у Боју на Косову, па је тај образац могао да се припише и јунацима у другим локалним срединама за време турске владавине. Друго је питање да ли је то предање о Милошу Обилићу, које је опевано у народним епским песмама, исто тако могло бити преузето из још старијих времена.

Ако прихватимо да је топоним *Дровњак* настао као творбени израз (продукт) видне сензације предела богатих дрветом (с придодатим религијским значењем као дар од Бога), онда запажање Лубурића да постоји „у нашим покрајинама” више места са именом *Дровњак*, врло је могуће да су та имена настала у сличним пределима и независно једно од другог. А та позната четири места које је он навео су управо у шумовитим пределима, што се може проверити на снимцима и картама. Тако се по истом принципу, на српском говорном подручју, на више места може наћи и топоним *Слајина* за место са неплодним земљиштима, а које има супротно значење од топонима *Дровњак*.

Када је у питању презиме *Дровњак* (не *Дробњак* или *Дробњаковић*), занимљиво је да оно постоји на словенском истоку, у Украјини близу границе с Пољском. Тамо је рођен сликар наивац, Никифор Епифан *Дровњак* (Никифор Епифаній Дровняк) (1895–1968) који је постао славан оставивши свету око 30.000 акварела, врло високе уметничке вредности. Преко презимена које је до нас дошло путем уметничке славе овог сликара, може се закључити да је његово презиме као такво независно настало у језику неког другог словенског народа. Ако се ипак ради о некој могућој сеоби становника у прошлости, из херцеговачког *Дровњака* на словенски исток, то презиме се тамо и сачувало, јер није било изложено другим културним утицајима као што је то случај на словенском југу.

УЗРОЦИ ИСКРИВЉИВАЊА ТОПОНИМА „ДРОВЊАК” И „ДРОВЊАЦИ” И СЛ.

Основни узроци искривљивања ових топонима леже: прво, у начину на који су записани у појединим историјским документима; затим у њиховом некритичком преношењу у научну и другу литературу; а у новије време у непоштовању важећих правописних норми нашег књижевног језика који недвосмислено предвиђају примат локалног говора при писању топонима. Изворна имена (топоними) *Дровњак* и *Дровњаџи* записани су у документима Дубровачког и Которског архива у складу с језичком и културном оријентацијом записивача, искривљено као *Дробњак* и *Дробњаџи*. Потом су их Томић и Лубурић директно преузели из извора, и унели их у домаћу научну литературу. Касније они нису исправљени и поред постојања правописне норме стандардног језика, што је довело да ови искривљени топоними готово сасвим потисну изворне топониме. Записивачи су

једноставно, у духу свог начина изговора и писања старих грчких имена, записали и ова словенска (српска) имена. Заменили су фонему „в” (вита) фонемом „б” (бета), и „витаизме” променили у „бетацизме” исто као у случају писања имена Византија – Бизантија, Вавилон – Бабилон, (Аравија) Аравијско море¹² – (Арабија) Арабијско море итд., или појма символ – симбол. У руском језику и даље су у употреби имена неких држава, која су у српском промењена, као нпр. Аравија – Арабија, Ливан – Либан, Ливија – Либија.

То није била грешка већ системско правило уношења страних имена у свој језик и културу, што је требало имати у виду, и обрнуто, приликом њиховог преузимања из архивске грађе. Међутим, наведена разлика уочена је изгледа тек почетком четврте деценије 20. века, много после изласка Томићеве монографије, односно истовремено с изласком Лубурићеве монографије, а обе су писане бетацизмима. Суштина проблема, према М. Тривунцу [1930], односи се на разлику изговора „грчких слова η и β (ита и вита према новијем, ета и бета према старијем грчком изговору)... у вези с нашим књижевним језиком, у вези с речима које су постале саставни, нераздвојни део нашег језика”. Ова разлика понајпре је везана за изговор и писање религијских имена и појмова, где су итацизми и витацизми карактеристични за источњачки грчковизантијски културни утицај а етацизми и бетацизми за западни, латински, католички културни утицај на словенске језике. При свему томе треба имати у виду, како је истакао Тривунац [1930], да су итацизми и витацизми „постали ... у грчком изговору правило много пре но што су наши претци дошли у додир са Византијом, а њихов почетак пада још у векове пре Христа...”, тако да нису творевина „модерних Грка” како се понегде приказује.

Ако поставимо питање зашто ова разлика није окончана у новије време појавом званичног правописа књижевног језика у којем је јасно нормирано писање топонима према изговору локалног становништва, него је ушла у стандардни језик, то се може објаснити само непримењивањем или једностраном применом тог формално усклађеног српскохрватског правописа у пракси. Зарад очувања двојне језичке (српскохрватске–хрваткосрпске) заједнице у заједничкој држави, на српском говорном подручју, константно је деловао непромењени западни, латински, католички утицај који по инерцији и данас има дејство на српски језик. На овом примеру видљив је утицај и на искривљивање топонима а за обрнуто не постоје примери. Тако на територији Дровњака и у окружењу постоје и други топоними који су били или се налазе у процесу искривљивања као нпр. заменом слова „њ” у латинско „н” ојконими: Тушиња – Тушина, Петњица – Петница, Пушиња – Пушина или заменом „љ” у латинско „л” код ојконима Пљевља – Плевља, и сл. Наведени утицај је уочљив и на ширем српском говорном подручју. На неким територијама, искривљивањем (променом) топонимима са српском језичком основом нестали су и Срби,

¹² У седмом и осмом стиху Његошевог *Горског вијенца* стоји:
„Францускога да не би бријега,
аравијско море море све потопи!”

као нпр. у Далмацији у долини реке Цетиње сада Цетине, или у граду Сплџету¹³ сада Сплиту, заменом слова „њ” и „љ” у латинско „н” и „л”. У том смислу може се поставити питање, да ли ће убудуће под истим утицајем град Цетиње (у Црној Гори) бити преименован у Цетине или Требиње (у Херцеговини) у Требине, или јадранско острво Мљет близу Дубровника на обали бити замењен латинским именом Меледа и сл. Много тежи случај је с микротопонимима¹⁴.

ЗАКЉУЧАК

*Дровња*к а не *Дробња*к. Овај видљиви пример искривљивања (мењања) топонима са српском језичком основом, који је настао под дуготрајним западним, латинским, католичким, културним утицајем, као и слични примери других топонима који су наведени у овом раду, треба прво, да скрену пажњу научној, књижевној и друштвеној јавности на трајање и последице тог процеса. Друго, да послужи као подстицај за слична истраживања на територијама где сада живе и где су већински живели Срби. Треће да покаже и разјасни узроке искривљивања конкретних топонима како би се могли вратити у изворни облик, у поступку нове стандардизације географских имена коју води Комисија за стандардизацију географских имена Србије у складу са стандардима Организације уједињених нација – Групе експерата Уједињених нација за географска имена (United Nations Group of Experts on Geographical Names – UNGEGN), а који полазе од изворних имена из локалног говора.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Лиречек, Константин (1923). *Историја Срба* (прев. Радоњић, Ј.). Београд: Издавачка књижница Геце Кона. књ. 3.
- Караџић, Вук Стефановић (1849). *Ковчежић за историју, језик и обичаје Срба сва три закона*. Беч: У штампарији јерменског манастира.
- Караџић, Стојан и Вук Шибалић (1997). *Дробња*к, *йородице* у *Дробњаку* и *њихово йориджекло*. Београд: ИШ „Стручна књига”.
- Лубурић, Андрија (1930). *Дробња*ци *йлеме* у *Херцеговини*. *Порекло, йрошлоси* и *ейничка улога* у *нашем народу*. Београд.
- Његош, Петар II Петровић (1847/2003). *Горски вијенац*. Београд: Граматик.
- Остојић, Ђорђе М. (1996). *Дробња*к, *народни живои* и *обичаји*. Пљевља – Београд: Чигоја штампа.

¹³ Најстарија штампана неглагољска хрватска књига према Т. Маретићу (1885) је: *Лекционариј Бернардина Сиљећанина* из 1495. године, из које се види да се тај град на Јадранском мору од 15. до 20. века очигледно звао Сплџет а не Сплит. Топоним Сплџет уписан је у *Српски рјечник* Вука Стефановића Караџића као и *Рјечник из књижевних сјарина српских* Ђуре Даничића. Налази се на картама Јована Цвијића, Јевта Дедијера и многим другим, на прелазу из 19. у 20. век.

¹⁴ Тако нпр. у Славонији, код Подравске Слатине, аутор овог рада је приликом теренске обнове топографских карата (1978), утврдио да су промењени називи села Врањешевци у Вранешевци, и Нови Сењковац у Нови Сенковац („њ” у „н”), у којима су тада живели Срби и изворно говорили имена својих села.

- Остојић, Ђорђе М. (2000). *Дробњак, ѿлеменски живоѿи и ѿтрадиција*. Београд: Чигоја штампа.
- Остојић, Ђорђе М. (2003). *Тоѿонимија Дробњака*. Београд: Драганић.
- Остојић, Ђорђе М. (2010). *Поријекло назива дробњачких села и заселака*. Шавник: Скупштина општине.
- Правоѿис срѿскохрваѿског књижевног језика* (1960). Нови Сад – Загреб: Матица Српска и Матица Хрватска.
- Речник САНУ (1959–2014). *Речник срѿскохрваѿског књижевног и народног језика*. Београд: САНУ, Институт за српски језик, књ. 1–19.
- Томић, Светозар (1902). *Дробњак, антироѿогеографска исѿиѿивања*. Београд: Српска краљевска академија, СЕЗб, књ. 4.
- Тривунац, Милош (1930). Вита или бета? Итацизам или етацизам? *Срѿски књижевни жласник* XXIX: 239–347.
- Шаулић, Новица (1936). Смрт Смаилаге Ченгића. *Гласник еѿнографског музеја у Београду*. Београд: Штампa државне штампарије Краљевине Југославије. XI: 107–117.
- Шаулић, Новица (1937). Смрт Смаилаге Ченгића. *Гласник еѿнографског музеја у Београду*. Београд: Штампa државне штампарије Краљевине Југославије. XII: 192–197.
- Maretić, Toma /ur./ (1885). *Lekcionarij Bernardina Spljećanina po prvom izdanju od god. 1495*. Zagreb: Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti.

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

DROVNJAK NOT *DROBNJAK* –
AN OBVIOUS EXAMPLE OF DISTORTING TOPONYMS
WITH SERBIAN LINGUISTIC BASIS

by

MIRČETA VEMIĆ

Associate of Geographical Institute “Jovan Cvijić”, SASA
Đure Jakšića 9, Belgrade, Serbia
mvemic@eunet.rs

SUMMARY: The paper presents a distinct example of how the name of a well-known geographical area in the Durmitor Mountain (Old Herzegovina, today Montenegro) became distorted from “Drovnjak” to “Drobnjak”, to illustrate and discuss an enduring process of altering toponyms with Serbian linguistic basis, under Western, Latin, and Roman Catholic cultural influences, particularly in the last 100 years along with the establishment of Serbo-Croatian linguistic community.

Here, the Old Church Slavonic (Serbian) geographical name “Drovnjak”, which comes from the word “tree” (дрѿво), is considered as a Greek vitacism and changed to betacism “Drobnjak”. Phoneme “v” (vita) is replaced by phoneme “b” (beta), the same as it is in the case of names: Byzantium (Vizantija, Serb.), Babylon (Vavilon, Serb.), Arabia and Arabian Sea (Aravija, Aravijsko more, Serb.), etc. The paper also presents other examples of the process of distortion of toponyms where the phoneme “nj” (pronounced /ɲ/) changes to “n” (pronounced /n/) (as in Tušinja-Tušina, Petnjica-Petnica) and “lj” (pronounced /ʎ/) to “l” (pronounced /l/) (as in Pljevlja-Plevlja), etc. Clear orthographic norms of common standard language that required writing toponyms in the form used in the local dialect were not respected.

This paper can be an incentive for similar researches in territories where Serbs predominantly live or used to live, so that such distorted toponyms could be restored to their original forms, as part of the process of new standardization of geographical names led by the Commission for the Standardization of Geographical Names of the Republic of Serbia.

KEYWORDS: geographical names, toponyms, local dialect, Drovnjak, Drobnjak, vitacism, betacism

